

Najlepši zvonik

Campanile di Val Montanaia

V Furlanskih Dolomitih stoji stolp, ki se povsem ločen od okoliških vrhov dviguje tristo metrov visoko nad dolino Val Montanaia. Kot velikanski kapnik, ki je sredi ničesar zrastle iz tal, straži vhod v zeleno krnico, obdano z vrhovi skupine Spalti di Toro.

Dolga tisočletja so erozija in ledeniki oblikovali njegovo postavo, za katero bi težko trdili, da je posebno elegantna. Gore Furlanskih Dolomitov so drugačne kot gore "klasičnih" Dolomitov desno od reke Piave, polne so nenavadnih skalnih oblik, stolpov in nazobčanih grebenov. Tako je tudi omenjeni stolp, ne samo po svoji osamljeni legi, temveč tudi po videzu, nekaj posebnega. Spodnji dve tretjini stolpa sta širši in nepravilnih oblik. Vrh druge tretjine, kjer poteka izrazita krožna polica, se stolp razširi. Od daleč je ta razširitev videti kot ploščad, na katero je postavljen ožji in poševen vršni stolpič. Ta nenavadna gora je Campanile di Val Montanaia, 2175 m, ali enostavno Campanile, okamnelo čudo narave in simbol Furlanskih Dolomitov.

Tako kot je poseben sam stolp, je posebna tudi zgodba o prvem vzponu nanj. Še danes pogosto zakroži med lokalnimi alpinisti, zbranimi ob bokalu opojne pijače, nemalokrat začinjena s pridihom jeze in razočaranja. Še posebej rad jo pripoveduje Mauro Corona, alpinist in posebej iz Erta. Campanile je njegova najljubša gora, nanj je splezal več kot dvestokrat in v njegovih stenah preplezal več težkih prvenstvenih smeri. Zgodba o prvem vzponu na Campanile je zgodba o dveh navezah, italijanski in avstrijski, ki sta se po naključju srečali v Cimolaisu. Cimolais leži na vhodu v dolino Val Cimoliana, ki vodi naravnost v osrčje Furlanskih Dolomitov. V te, še danes odročne kraje, ki ležijo daleč od prometnih poti in turističnih središč, so konec 19. stoletja zašli le redki popotniki. Tisti, ki so pot nadaljevali po dolini Val Montanaia, so v svet ponesli prva poročila in podobe stolpa, ki mu v celotnih Dolomitih ni enakega.

Due navezi z istim ciljem in usodno srečanje

V Trstu, obmorskem mestu, ki gleda na gore, se je v začetku preteklega stoletja okoli tržaškega planinskega združenja *Società Alpina delle Giulie*, zbral krog plezalcev, ki so v gore zahajali sami, brez gorskih vodnikov. Med njimi sta izstopala Napoleone Cozzi in Alberto Zanutti, dva iz skupine najdrznejših tržaških plezalcev, znane po imenu *Squadra volante*.¹ Alpinistične kronike se ju spominjajo po prvenstvenem

vzponu na Torre Venezia in Torre Trieste v skupini Civette, še bolj pa po njunem plezanju na Campanile, ki pa se ni izteklo tako, kot sta si želela.

V isti državi, vendar v nemškem narodnostnem okolju, je nastala plezalna skupina, ki se je poimenovala *Gilde zum grossen Kletterschuh*.² Njena vidnejša člana sta bila Viktor Wolf von Glanwell in Günther von Saar, ki sta bila tedaj v samem vrhu avstrijskega alpinizma. Nacionalistične zdrahe in rivalstvo z alpinsti drugih narodnosti ju niso zanimale, zato pa toliko bolj raziskovanje še zadnjih neznanih kotičkov gorskega sveta in utiranje novih smeri na vrhove, ki

² Dobesedno: Ceh plezalnega čevlja.

¹ Leteči odred.

niso izstopali po višini, temveč po svoji težavnosti. Vsako leto pred začetkom plezalne sezone so se člani te plezalne skupine zbrali na občnem zboru v hotelu v Wildbad Neuprags/Bagni di Braies Nuova v Brajiških Dolomitih, kjer so kovali načrte za nove plezalne vzpone. Tako je leta 1902, ko je na srečanju zakrožila slika nekega vsem neznane stolpa čudnega videza, padla odločitev o plezanju nanj.

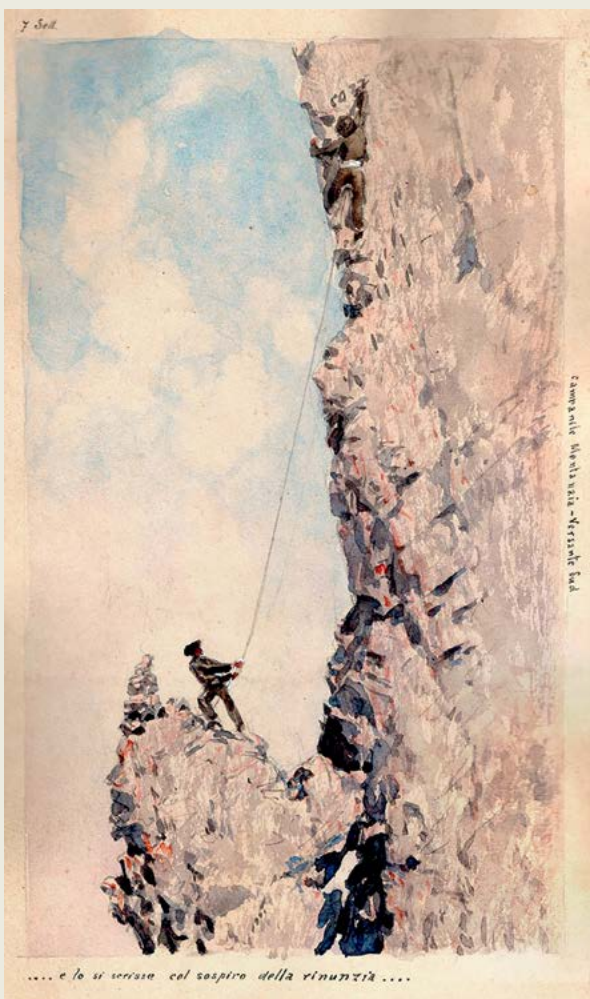
V začetku septembra 1902 so Glanwell, njegova žena Mary in Saar iz Longarona pripešali v Cimolais. V Furlanskih Dolomitih so nameravali ostati dalj časa, saj so bile te gore tedaj v večji meri še povsem neraziskane in nedotaknjene. Po nočitvi v gostišču "Alla Rosa" so se naslednji dan po dolini Cimoliana odpravili do planine Casera Meluzzo. Tam jih je dohitel Karel Domenigg, še ena, tudi nam Slovencem dobro znana alpinistična osebnost iz skupine *Gilde zum grossen Kletterschuh*. Po neprespani noči v družbi bolh so nadaljevali pot po dolini Montanaia, da bi si ogledali stolp in preučili možnost vzpona na Campanile, za katerega so bili prepričani, da nanj še ni stopila človeška noga. Med vzpenjanjem po širokih, od hudourniških voda razbrazdanih meliščih, se je pred njimi, sramežljivo ovita v jutranje meglice, iznenada prikazala podoba zelenega stolpa. Preplavilo jih je veselo navdušenje, ki je zamrlo v trenutku, ko so na rami pod veliko krožno polico, na mestu, kjer južna stena preide v zahodno, zagledali kamnitega možica. Ali to

pomeni, da niso prvi? Potemtakem bi moral možic stati tudi na vrhu! Da bi se prepričali o tem, so se povzpeli na Cimo Toro, 2355 m, medtem ko jih je Mary počakala v travnati krnici na severni strani stolpa, kjer danes stoji bivač Perugini, in se posvetila slikanju Campanila. S Cime Toro je bil vrh videti še nedotaknjen, na njem ni bilo možica. Navpično steno nad ramo, kjer je bil postavljen možic, so natančno pregledali z daljnogledom. Ker v njej niso opazili nobene šibke točke, so sklepali, da možic označuje najvišje mesto, ki so ga dosegli neznani plezalci. Še naprej so si ogledovali steno in nad ramo opazili ozko polico, ki je vodila v zahodno steno. Od tam bi, tako se je zdelo, bilo mogoče izplezati na veliko polico pod vršnim stolpom. Obogateni s pomembnim spoznanjem so se vrnili nazaj na planino, kjer se je moral Domenigg zaradi obveznosti posloviti. Z njim je v Cimolais odšla tudi Mary, ki ji je bila ena noč med planinskimi bolhami več kot dovolj. Glanwell in Saar sta naslednji dan kot za uvod v bodoče pustolovščine opravila prvenstveni vzpon na Campanile Gambet, 2025 m, in na Cresto Brico, 2186 m.³ Zvečer, bilo je 9. septembra, sta

³ Za njima sta se kot druga na Cresto Brico šele 27 let kasneje povzpela Mira Marko Debelak in Edo Deržaj po novi smeri čez severno steno. Kot je v opisu njunega vzpona v *Planinskem vestniku* (1929/12) zapisala Debelakova, sta na vrhu v mali piramidi našla nečitljiva podpisa dveh Nemcev.

Campanile di
Val Montanaia
in bivač Perugini
Foto: Vladimir
Habjan

Cozzi s podpisom označuje najvišje doseženo mesto. Akvarel: Napoleone Cozzi, vir Wikipedia.

se vrnila v Cimolais, kjer je v gostišču "Alla Rosa" prišlo do usodnega srečanja s Cozzijem in Zanuttijem. Cozzi in Zanutti sta po natančnem ogledu vseh strani Campanila 7. septembra 1902 vstopila v južno steno in še v spodnji tretjini zavila v zahodno, kjer sta se zaradi prevelikih težav morala obrniti. Vrnila sta se v južno steno, po kateri sta priplezala na ramo le nekaj deset metrov pod veliko krožno polico. Od tu sta se, desno od raza, ki ločuje južno in zahodno steno, poskušala prebiti naravnost navzgor. Tik nad ramo je Cozzi preplezal težavno poč⁴ in se nad njo ustavil. Kljub vztrajnim poskusom izsiliti vzpon naravnost navzgor, mu ni uspelo splezati na polico, od koder do vrha ni več težav. Po preplezani smeri sta se vrnila do vznožja. Med vzponom sta smer markirala z rdečo kredo in si tako olajšala sestop, pri katerem sta si pomagala z vrvjo, ki sta jo z železnim kavljem zatikala za skalne robove. Začasno sta opustila misel o nadaljnjih poskusih in si izbrala nov cilj, jugovzhodni greben Monte Duranna, 2652 m. Ko sta se po uspešnem vzponu zvečer vrnila v Cimolais, sta v gostišču k njima pristopila dva uglajena, nemško govoreča gospoda. Beseda je dala besedo in pogovor med sorodnimi dušami je, lahko si predstavljamo, da tudi ob izdatni pomoči sladkega furlanskega vina, hitro stekel. Še vedno pod vtisom skorajšnje zmage sta Cozzi in Zanutti Avstrijcema

zagreto razlagala o svojem vzponu na Campanile in jima, hote ali nehoti, opisala vsako najmanjšo podrobnost preplezane smeri. Če bi Cozzi, vodilni v navezi, pogledal za rob, bi zagledal poličko in zgodba bi se drugače končala. A Glanwell in Saar jima nista niti črhnila o svojih opažanjih, še manj o svojih namenih. Ko pa sta jima Italijana navrgla, da sta za letos opravila, sta se brez slabe vesti odločila izkoristiti ponujeno priložnost.

Uspešen vzpon

Zaradi slabega vremena, ki je sledilo, sta Glanwell in Saar v južno steno Campanila vstopila šele deset dni kasneje. Plezanje jima je šlo gladko od rok vse do mesta, kjer sta obrnila predhodnika. Preplezala sta težavno Cozzijevo zajedo, potem pa splezala okoli vogala do police, ki ju je v popolni izpostavljenosti vodila do kamina, kjer se je odprla pot navzgor. Prečnica po polici resda ni težka, danes je tudi dobro zavarovana s klini, je pa njena posebnost v tem, da lahko z nje gledaš naravnost v vznožje stene. Menda se je nekoč tu pojavil šaljiv dvojezični napis *Nicht hinauslehnen – Non sporgersi*.⁵ Ko sta izplezala na krožno polico, sta imela vrh tako rekoč že v žepu. Do njega sta ju ločila le še dva raztežaja lažjega plezanja.

Avstrijca sta se čutila dolžna, da o svojem uspehu izčrpno poročata Cozziju. Napisala sta mu pismo in kot kaže, je Cozzi "poraz" stoično sprejel. V njegovih kasnejših opisih ni zaslediti nobene zamere do avstrijske naveze, nobenega posebnega razočaranja. Je pa razvidno, da so se ga dogodki v zvezi s Campanilom močno dotaknili, prav tako je velik vtis nanj naredila očarljiva Glanwelova žena, ki jo je opisal kot "najbolj mило podoba ženske, ki so jo kdaj koli videli ti divji kraji". Cozzi, ki je bil po poklicu slikar, je v zvezi s temi dogodki narisal več akvarelov.⁶ Na tistem, ki upodablja srečanje v gostišču "Alla Rosa", sedi za mizo v vsej svoji sijoči lepoti Mary von Glanwell in z nasmehom na ustih spremlja živahno moško debato.

Po uspešnem prvenstvenem vzponu na Campanile se je Glanwell posvetil sistematičnemu raziskovanju Furlanskih Dolomitov. Na Campanile, na katerega se je kasneje povzpel še nekajkrat, je popeljal tudi svojo ženo. Žal se je že kmalu, v starosti štiriintridesetih let, ponesrečil v jugozahodni steni Fölzsteina na domačem Štajerskem, na višku svoje izjemne alpinistične kariere, v kateri je nanizal tisoč petsto vzponov, od tega dvesto prvenstvenih. Karel Domenigg, po materi slovenskega rodu, ki ni utegnil sodelovati pri prvenstvenem vzponu na Campanile, se je nanj povzpel leta 1904 s Felixom Königom in Hansom Reinlom. To je bil peti pristop na vrh in dobra priprava za plezanje prvenstvene smeri v najvišjem delu severne triglavske stene.⁷

⁵ Napis, ki ga poznamo iz potniških vlakov: Nagniti se ven je nevarno. (Ali lepše: Ne nagibaj se skozi okno. Op. ur.)

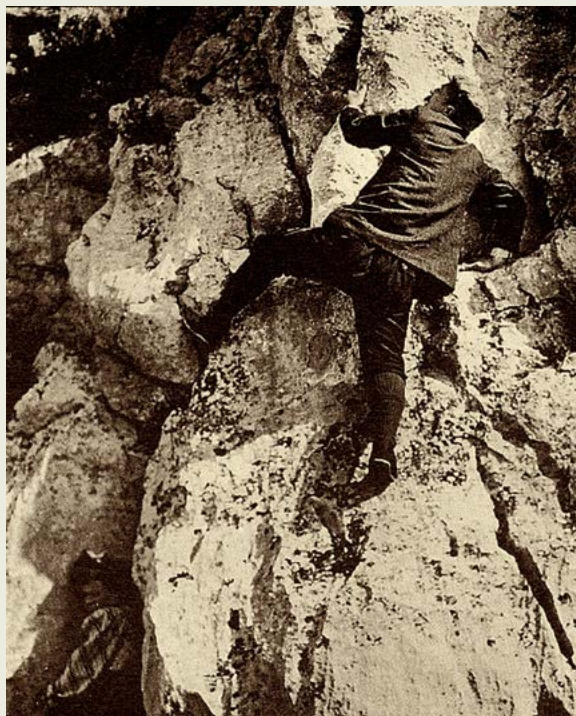
⁶ Cozzi je razvil samosvoj slog, ki ga odlikujejo mehke in tople barve. Njegove freske lahko občudujemo tudi v Sloveniji, v Tartinijevem gledališču v Piranu.

⁷ Leta 1906 so ti fantje v Triglavski severni steni preplezali Dolgo Nemško smer.

⁴ Cozzijeva zajeda (*Fessura Cozzi*, 5°), najtežje mesto smeri.

Viktor Wolf von Glanwell, profesor cerkvenega prava iz Gradca (vir Wikipedia)

Napoleone Cozzi med plezalnim treningom v dolini Glinščice pri Trstu (vir Wikipedia)

Cozzi in Zanutti se nista skupaj nikoli več vrnila pod Campanile. V prvi svetovni vojni sta kot velika italijanska domoljuba oba zapustila Trst in se pridružila italijanski vojski. Cozzi je na fronti v Karnijskih Alpah zbolel in tik pred božičem 1916 umrl v sanatoriju v Monzi. Šele dolgo po njegovi smrti se je Zanutti podal na Campanile in se tik pod vrhom ustavil. Vrha, na katerega mu ni bilo usojeno stopiti s svojim zvestim tovarišem, se sam ni hotel dotakniti.

Zvonček na vrhu

Veliki italijanski alpinist, pisatelj in režiser gornjskih filmov Severino Casara je ta stolp imenoval Il più bel campanile del mondo. Najlepši zvonik na svetu je dobil svoj zvonček leta 1926, ko so ga na vrh prinesli furlanski alpinisti. Na zvončku je latinski napis *Audentis resonant per me loca muta triumpho*.⁸ V skupini alpinistov, ki je na vrh prinesla zvonček, je bila tudi Luisa Fanton, ki ji je pripadla čast, da prva pozvoni nanj. Luisa Fanton in njeni številni bratje so s svojimi vzponi v Marmarolah in Vzhodnih Dolomitih pomembno zaznamovali alpinistično dogajanje v času pred prvo svetovno vojno. Bratje Fanton so bili prvi, ki so poskušali preplezati previsno severno steno Campanila, čez katero se alpinisti danes pri sestopu spustijo po vrvi. Leta 1925 naj bi jo sam preplezal Severino Casara, a tega, za tedanje čase izjemno težavnega vzpona, mu niso priznali, še več, ker so ga imeli za prevaranta, je v alpinističnih krogih doživel pravo izobčenje. Mnenja o tem, ali je lahko Casara tedaj povsem sam in brez klinov premagal mesta, ocenjena s VII-, so še vedno deljena. Prav čez težavno severno steno sta februarja

1944 Spiro dalla Porta Xidias in Ezio Rocco opravila prvi zimski pristop. Spiro dalla Porta Xidias⁹, še eno veliko ime tržaškega alpinizma, in Pino Cetin, sta v Campanilu leta 1955 v vzhodni steni uspela dokončati smer, kjer se je obrnil celo Emilio Comici.

Campanile di Val Montanaia je gora, ki še danes z enako neubranljivo močjo privlači alpiniste, kot jih je pred sto in več leti. Čeprav so jo preplezali že z vseh strani, se še vedno najdejo nedotaknjene linije. V Campanilu je od leta 2011 začrtana tudi slovenska smer, preplezala sta jo Dejan Koren in Silvo Blaško (*Prijateljska smer*, VIII-/VI, 250 m). Smer prvopristopnikov, ki predstavlja najlažji pristop na vrh, je najbolj obiskana klasična smer v Furlanskih Dolomitih. Izpostavljenemu plezanju v trdni skali sledi pritrkavanje na zvonček, ko si ob zahvali za privilegij biti tu, zaželim, da to ni zadnjič. Posebno doživetje je spust po zraku čez previsno severno steno in kot nagrada za pogum počitek na mehki travi pred bivačkom Perugini s pogledom na legendarni stolp. ●

Literatura:

Caterina Ferri, Antonio Giusa, Melania Lunazzi, Antonio Massarutto: *Alpi Carniche e Dolomiti Friulane. Itinerari alpinistici dell'Ottocento*. LEG, 2000.

Günther Freiherr von Saar, Viktor Wolf von Glanwell: *Österreichische Alpenzeitung* 687, 1905.

Günther Freiherr von Saar: *Zur Erschließung der Karnischen Voralpen. Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins*. 1905.

Napoleone Cozzi: *Il Campanile di Val Montanaia*. Alpi Giulie VIII. 1903.

Emiliano Zorzi, Carlo Piovan, Saverio D'Eredità: *IV grado e più. Friuli occidentale*. Idea Montagna Editoria e Alpinismo, 2011. (Podrobnejši opis vzpona s skico.)

⁸ Ob zmagovalstvu držnega nemi kraji po meni zadonijo (prevod prof. Martin Benedik).

⁹ Zanimiv intervju s Spirom dalla Porta Xidiasom je bil objavljen v *Planinskem vestniku*, 9/2016.